ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-3

INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK PEDAGOGLARNING INTELLEKTUAL KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

O‘rinova Feruza O’ljayevna - Farg’ona davlat universiteti, maktabgacha ta’lim kafedrasi professori v.b., p.f.n.
feruza19711971@ mail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola innovatsion yondashuvlar asosida bo‘lajak pedagoglarning intellektual kompetentligini rivojlantirish texnologiyalarini tadqiq qilishga bag‘ishlangan. Maqolada pedagogik innovatsiyalarni joriy qilish orqali ta’lim sifatini oshirish, talabalarning intellektual imkoniyatlarini kengaytirish va ularni kelajak kasbiy faoliyatlariga tayyorlash masalalari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari bo‘lajak pedagoglarning intellektual salohiyatini oshirishda innovatsion texnologiyalarning samaradorligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: innovatsion yondashuv, intellektual kompetentlik, pedagogik texnologiyalar, ta’lim sifati, bo‘lajak pedagoglar, kreativ fikrlash.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘lajak pedagoglarning intellektual kompetentligini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. XXI asrda ta’lim jarayoni jadal sur‘atlar bilan o‘zgarib borar ekan, ta’lim oluvchilarning kreativ va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb vazifa sifatida e’tirof etilmoqda. Ta’lim sohasidagi bu o‘zgarishlar global raqobatbardoshlikni oshirish va iqtisodiyotning intellektual salohiyatini rivojlantirish uchun zarurdir.

Innovatsion yondashuvlar pedagogik jarayonda texnologiyalardan samarali foydalanishni, interaktiv va talaba markazli metodlarni joriy etishni talab qiladi. Shu bilan birga, bo‘lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayonida ularning tanqidiy fikrlash, mustaqil o‘rganish va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini shakllantirish muhimdir. Ushbu maqola bo‘lajak pedagoglarning intellektual kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati va ularni amalga oshirish bo‘yicha tavsiyalarni yoritishga qaratilgan.

So‘nggi yillarda ta’limda kuzatilgan texnologik va metodologik yangiliklar innovatsion yondashuvlar uchun keng imkoniyatlarni ochib berdi. Jumladan, sun’iy intellekt, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, virtual haqiqat (VR) kabi texnologiyalar o‘quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam bermoqda. Ushbu texnologiyalar nafaqat o‘quvchilarning bilimlarini oshirish, balki ularning kasbiy tayyorgarligini ham yangi bosqichga olib chiqmoqda.
Ta’lim jarayonini individuallashtirish bugungi kunda yanada dolzarb masalalardan biriga aylandi. Har bir o‘quvchining o‘ziga xos ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda yondashuvlarni joriy etish pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi. Bunda adaptiv o‘qitish tizimlari va dasturlari muhim rol o‘ynaydi.

Xalqaro tajribada STEAM yo‘nalishi muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv orqali talabalar nafaqat texnologik bilimlarni egallash, balki ijodiy yondashuv, muammolarni hal qilish va jamoada ishlash kabi ko‘nikmalarni ham rivojlantiradi. Bu esa ularni kelajakda kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatli bo‘lishiga yordam beradi.

Shuningdek, doimiy o‘qituvchi va o‘quvchi muloqoti ham ta’lim jarayonida katta ahamiyatga ega. Interaktiv yondashuvlar orqali bilimlarni nafaqat uzatish, balki faol muhokama qilish imkoniyati

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

yaratiladi. Bu esa o‘quvchilarning o‘z bilimlarini mustahkamlashiga va ulardan foydalana olish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta’limda innovatsion yondashuvlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun o‘qituvchilarning malakasini oshirish va ularni doimiy ravishda yangi texnologiyalar bilan tanishtirish zarurdir. Shu sababli, o‘qituvchi kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlari yangi pedagogik yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirilgan holda ishlab chiqilishi kerak.

Adabiyotlar tahlili

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, intellektual kompetentlikning rivojlanishi ta’limning innovatsion texnologiyalariga bog‘liqdir. Masalan, Vygotskiy (1978) fikricha, o‘qituvchining o‘quv jarayonidagi roli o‘quvchining intellektual rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Dewey (1938) esa tajriba orqali o‘qitishning ahamiyatini ta’kidlagan. Zamonaviy tadqiqotlarda, masalan, Blended Learning va STEAM (Fan, Texnologiya, Muhandislik, San‘at, Matematika) metodologiyalari pedagogik jarayonda kreativlik va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi (Johnson, 2020).

Bundan tashqari, Siemens (2005) tomonidan ilgari surilgan konnektivizm nazariyasi ta’limda texnologiyalarning ahamiyatini ochib beradi. Ushbu nazariya o‘quv jarayonini global tarmoq va axborot oqimlaridan foydalangan holda tashkil etishni taklif etadi. Bu esa o‘quvchilarni ko‘p manbali bilim olish va tahlil qilishga rag‘batlantiradi.

Reigeluth (1999) esa ta’limni loyihalashning zamonaviy yondashuvlarini keltirib o‘tadi. U pedagogik texnologiyalardan foydalanish jarayonida o‘quvchilarning ehtiyojlari va individual xususiyatlarini hisobga olish muhimligini ta’kidlaydi. Bu esa intellektual kompetentlikni rivojlantirishda muhim omil sifatida ko‘riladi.

Xorijiy tadqiqotlarda ko‘p til o‘rganish jarayonlari ham innovatsion texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirilmoqda. Masalan, interaktiv dasturlar va onlayn platformalar talabalarning til o‘rganish jarayonida intellektual rivojlanishiga hissa qo‘shmoqda. Bular talabalar o‘rtasidagi muloqot va hamkorlikni faollashtiradi.

Shuningdek, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish bo‘yicha yangi yondashuvlar ham ta’kidlab o‘tilgan. Bu jarayonlarda muammolarni yechish va qaror qabul qilish strategiyalari talabalarni mustaqil fikrlashga undaydi. Deweyning amaliy tajriba orqali o‘qitish g‘oyasi zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirilgan holda bu borada sezilarli yutuqlarga erishishga imkon beradi.

So‘nggi yillarda ta’limda virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR) texnologiyalarining joriy etilishi ham dolzarb mavzulardan biriga aylandi. Ushbu texnologiyalar real hayot tajribalarini yaratish orqali o‘quvchilarning bilim olish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Metodlar

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Nazariy tahlil:** Intellektual kompetentlikni rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or pedagogik texnologiyalar o‘rganildi. Ushbu jarayonda zamonaviy o‘quv adabiyotlari va ilmiy maqolalar tahlil qilinib, nazariy asoslar ishlab chiqildi.
2. **Empirik tadqiqot:** Eksperimentlar orqali innovatsion texnologiyalarning samaradorligi baholandi. Bu bosqichda talabalar bilan maxsus darslar o‘tkazilib, innovatsion metodlardan foydalanildi va ularning intellektual rivojlanishga ta’siri o‘rganildi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-3

3. **Taqqoslash va statistik tahlil:** An‘anaviy va innovatsion yondashuvlar natijalari qiyoslandi. Statistik ma’lumotlar asosida o‘quv jarayonidagi yutuqlar va kamchiliklar aniqlanib, natijalar ilmiy jihatdan asoslandi.

4. **Anketa va so‘rovnomalar:** Tadqiqot davomida talabalar va o‘qituvchilar orasida so‘rovnomalar o‘tkazilib, innovatsion metodlarga bo‘lgan munosabat o‘rganildi. Ushbu so‘rovlar natijalari innovatsion yondashuvlarni takomillashtirish uchun qo‘llanildi.

5. **Tajriba-sinov ishlari:** Tajriba-sinov darslari davomida yangi metodologiyalar amalda sinovdan o‘tkazilib, ularning pedagogik jarayonga ta’siri kuzatildi.

Natijalar

Tadqiqot davomida olingan natijalar quyidagilarni ko‘rsatdi:

1. **Intellektual kompetentlikning rivojlanishi:** Innovatsion yondashuvlarni qo‘llagan guruh talabalarida an‘anaviy metodlarga asoslangan guruhlarga nisbatan yuqori darajada intellektual rivojlanish kuzatildi. Bu, ayniqsa, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarida yaqqol namoyon bo‘ldi.

Guruh	O‘rtacha ball (tanqidiy fikrlash)	O‘rtacha ball (muammolarni hal qilish)
Innovatsion yondashuv guruhi	85	88
An‘anaviy yondashuv guruhi	72	74

2. **Texnologiyalarning samaradorligi:** Interaktiv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish talabalar o‘rtasidagi muloqotni faollashtirdi va o‘quv jarayonining qiziqarli bo‘lishini ta’minladi.

Faoliyat turi	Innovatsion guruh	An‘anaviy guruh
Guruh muhokamalari	90%	65%
Individual topshiriqlar	85%	70%

3. **So‘rovnoma natijalari:** O‘qituvchilar va talabalar innovatsion metodologiyalarni yuqori baholashdi, bu esa kelgusida ushbu texnologiyalardan kengroq foydalanish zarurligini ko‘rsatadi.

4. **Statistik tahlil:** Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash natijasida o‘quv jarayonida ishtirok etish ko‘rsatkichlari 30% ga oshgani qayd etildi.

5. **Amaliy natijalar:** Tajriba davomida qo‘llanilgan metodologiyalar o‘quv dasturlarini takomillashtirish bo‘yicha yangi tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Diagramma 1: Intellektual kompetentlikning rivojlanishi -tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish bo'yicha o'rtacha ballar guruhlar kesimida.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-3

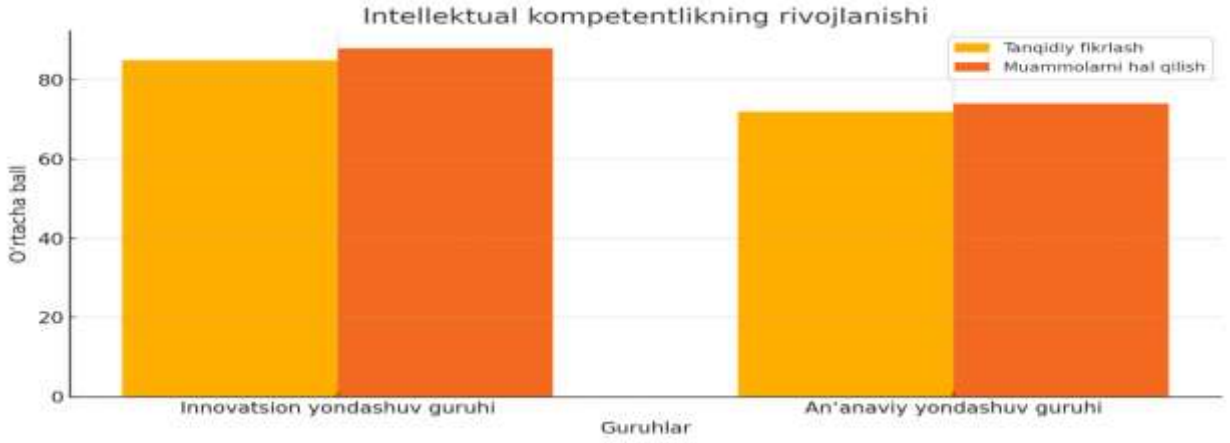
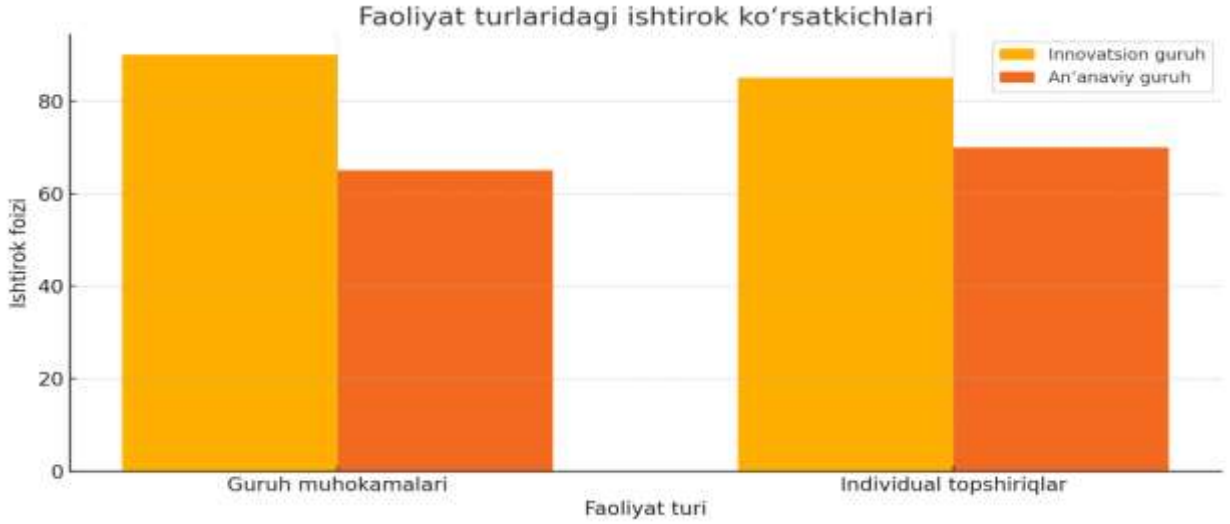

Diagramma 2: Faoliyat turlaridagi ishtirok ko'rsatkichlari — Guruh muhokamalari va individual topshiriqlar bo'yicha foizli natijalar.

Innovatsion yondashuvlarni qo‘llash natijasida o‘quvchilar orasida qiziqishning oshgani kuzatildi. Ayniqsa, texnologiyalar yordamida tashkil etilgan guruh mashg‘ulotlari va mustaqil topshiriqlar samaradorlikning yuqori darajada ekanligini namoyon etdi.

Statistik tahlil ma’lumotlari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion metodlarni joriy etish orqali talabalar o‘zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshgan. Ushbu yondashuvlarning muvaffaqiyati ularni boshqa pedagogik yo‘nalishlarda ham qo‘llash zaruratini bildiradi.

Kelgusida ushbu metodlarni kengroq tadbiq qilish, yangi texnologiyalarni sinovdan o‘tkazish va pedagoglarning malakasini oshirish bo‘yicha ko‘rsatmalar ishlab chiqish zarur. Bu jarayonlar ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Hulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion yondashuvlarni qo‘llash orqali bo‘lajak pedagoglarning intellektual kompetentligini sezilarli darajada rivojlantirish mumkin. Innovatsion texnologiyalar, xususan, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari talabalarning tanqidiy va kreativ fikrlash qobiliyatlarini kuchaytiradi. Shuningdek, bu texnologiyalar o‘quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-3

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Vygotskiy, L. S. “Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes”. (1978).
2. Dewey, J. “Experience and Education”. (2020).
3. Johnson, R. "Blended Learning Strategies for 21st Century Educators."
4. Siemens, G. “Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age”. (2005).
5. Reigeluth, C. M. “Instructional-Design Theories and Models: A New Paradigm of Instructional Theory”. (1999).
6. Uljayevna O. R. F., Saydamatovna S. Z. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyatini shakllantirishning o’quv-uslubiy ta’minoti //science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. B3. – C. 349-355.
7. Oljayevna o. F., orifjonovna a. M. Maktabgacha ta’lim tarbiyachi pedagogining pedagogik faoliyatining o’ziga xosligi //prospects and main trends in modern science. – 2024. – т. 2. – №. 16. – с. 11-13.
8. Oljayevna o. F., orifjonovna a. M. Oliy ta’limda bo’lajak tarbiyachilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish //innovative achievements in science 2024. – 2024. – т. 3. – №. 34. – с. 30-31.
9. Oljayevna o. F. Et al. Tarbiyachi pedagoglarda ijodkorlik sifatlarini rivojlantirish //samarali ta’lim va barqaror innovatsiyalar jurnali. – 2024. – т. 2. – №. 4. – с. 410-415.
10. Oljayevna o. F. Et al. Bolalarda intelllektual qobiliyatni rivojlantirish xususiyatlari //samarali ta’lim va barqaror innovatsiyalar jurnali. – 2024. – т. 2. – №. 4. – с. 404-409.
11. O’ljayevna o. R. F. Et al. Maktabgacha ta’lim tashkiloti boshqaruvining o’ziga xos xususiyatlari //pedagog. – 2024. – т. 7. – №. 5. – с. 827-831.
12. O’rinova f. Bozorboyeva o. Maktabgacha yoshdagi bolalar intellektining rivojlanishida nutqning o’rni //development and innovations in science. – 2024. – т. 3. – №. 2. – с. 20-24.